

KWARTALNIK HISTORYCZNY

Rocznik LXXI

Nr 4

WARSZAWA 1964

INSTYTUT HISTORII
POLSKIEJ AKADEMII NAUK

KWARTALNIK HISTORYCZNY

ROCZNIK LXXI

1964

4

PAŃSTWOWE WYDAWNICTWO NAUKOWE
WARSZAWA 1964

<http://rcin.org.pl>

KOMITET REDAKCYJNY

Henryk Altman, Juliusz Bardach, Józef Gierowski, Aleksander Gieysztor,
Stanisław Herbst, Ryszard Kołodziejczyk, Witold Kula, Gerard Labuda,
Kazimierz Lepszy, Tadeusz Łepkowski, Marian Małowist, Kazimierz
Piwarski, Franciszek Ryszka, Marian H. Serejski, Janusz Tazbir

REDAKTOR

Bogusław Leśnodorski

SEKRETARIAT

Krzysztof Groniowski, Stanisław Trawkowski

ADRES REDAKCJI

Instytut Historii PAN
Warszawa, Rynek Starego Miasta 29/31, tel. 310261

Państwowe Wydawnictwo Naukowe Warszawa, Miodowa 10
Nakład 2147+163 egz. Ark. wyd. 25,75 ark. druk. 16,5—
Papier druk. sat. kl. V. 70 g 70×100
Oddano do składania 21.VII.64. Podpisano do druku 25.XI.64
Druk ukończono w grudniu 1964.
Zam. 335/64 Z-97 Cena zł 30.—
Warszawska Drukarnia Naukowa — Warszawa, ul. Śniadeckich 8

СОДЕРЖАНИЕ

Богуслав Лесьнодорски — Университеты эпохи Просвещения	909
Александр Коделло — Соперничество Пацов и Радзивиллов в 1666—1669 гг.	929
Збигнев Пустула — Иностраный капитал в тяжёлой промышлен- ности Королевства Польского (1876—1900)	956
Анджей Зайончковски — История и раса	975

ДИСКУССИИ И ПОЛЕМИКА

Владислав Заевски — Прондзыньски, Лелевель и миф о подполии карбонариев	985
Адам Галос, Мечислав Патер, Тадеуш Цесляк, Витольд Якубчик, Генрик Верещицки, Ежи Красуцки — Культур- кампф — идеология и политика	987

ОБЗОР ИССЛЕДОВАНИЙ

Ирена Петшак-Павловска — Сотая годовщина Первого Интерна- ционала	999
Тадеуш Лепковски — Историческая наука Кубы	1007
Ян Милевски — Историография Нигерии	1017
РЕЦЕНЗИОННЫЕ СТАТЬИ И РЕЦЕНЗИИ	1025
ХРОНИКА	1121
IN MEMORIAM	1133
ПИСЬМА В РЕДАКЦИЮ	1138

TABLE DES MATIÈRES

Bogusław Leśnodorski — Les Universités au Siècle des Lumières	910
Aleksander Codello — La rivalisation des familles Pac et Radziwill dans les années 1666—1669	930
Zbigniew Pustuła — Les capitaux étrangers dans l'industrie lourde du Royaume de Pologne (1876—1900)	957
Andrzej Zajączkowski — L'histoire et la race	975

DISCUSSIONS ET POLÉMIQUES

Władysław Zajewski — Prądyński, Lelewel et le mythe de la conspiration des charbonniers	986
Adam Galos, Mieczysław Pater, Tadeusz Cieślak, Witold Jakóbczyk, Henryk Wereszycki, Jerzy Krasuski — Kulturkampf — idéologie et politique	987

REVUE DES RECHERCHES

Irena Pietrzak-Pawłowska — Au centenaire de la Première Internationale	999
Tadeusz Łepkowski — La science historique au Cuba	1007
Jan Milewski — L'historiographie nigérienne	1017
COMPTES-RENDUS ET NOTES CRITIQUES	1025
CHRONIQUE	1121
IN MEMORIAM	1133
CORRESPONDANCE	1138

SPIS TREŚCI

Bogusław Leśnodorski — Uniwersytety w wieku Oświecenia . . .	893
Aleksander Codello — Rywalizacja Paców i Radziwiłłów w latach 1666—1669	913
Zbigniew Pustuła — Kapitały obce w przemyśle ciężkim Królestwa Polskiego (1876—1900)	931
Andrzej Zajączkowski — Historia i rasa	959

DYSKUSJE I POLEMIKI

Władysław Zajewski — Prądyński, Lelewel i mit o karbonarskim podziemiu	977
Adam Galos, Mieczysław Pater, Tadeusz Cieślak, Witold Jakóbczyk, Henryk Wereszycki, Jerzy Krasuski — Kulturkamp — Ideologia i polityka	987

PRZEGLĄDY BADAŃ

Irena Pietrzak-Pawłowska — W stulecie Pierwszej Międzynaro- dówki. Wydawnictwa źródłowe	999
Tadeusz Łepkowski — Nauka historyczna na Kubie	1007
Jan Milewski — Historiografia nigeryjska	1017

ARTYKUŁY RECENZYJNE I RECENZJE

Wiesław Piątkowski — Historia polskiego ruchu ludowego	1025
Katarzyna Sójka-Zielińska — Historiografia NRD o kolonializmie niemieckim	1031

*

D. Sheehan i H. C. Syrett, <i>Essays in American History</i> — Józef Dutkie- wicz	1035
H. Paszkiewicz, <i>The Making of the Russian Nation</i> — Henryk Łowmiański	1039
M. Lintzel, <i>Ausgewählte Schriften</i> — Stanisław Trawkowski	1043
<i>La vita comune del clero nei s. XI e XII</i> — Józef Szymański	1045
<i>Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae</i> — Antoni Gąsiorowski	1048
I. B. Griekow, <i>Oczerki po istorii mieżdunarodnych odnoszenii Wostocnoj Jewropy XIV—XVI w.</i> — Zbigniew Wójcik	1050
I. N. Goleniszczew-Kutuzow, <i>Italianskoje wozroźdzenie i sławianskije literatura XV—XVI w.</i> — Janusz Tazbir	1054
J. Małecki, <i>Studia nad rynkiem regionalnym Krakowa w XVI w.</i> — Ro- man Heck	1057
J. Le Riverend, <i>Historia economica de Cuba</i> — Tadeusz Łepkowski	1060
E. Trzyna, <i>Położenie ludności wiejskiej w królewstwach województwa krakowskiego w XVII w.</i> — Antoni Mączak	1065
<i>Lietuvos inventoriai XVII w.</i> — Jerzy Ochmański	1067
Ch. Bickford O'Brien, <i>Muscovy and the Ukraine</i> — Zbigniew Wójcik	1068

J. Perdenia, Stanowisko Rzeczypospolitej Szlacheckiej wobec sprawy Ukrainy na przełomie XVII—XVIII w. — Jan Seredyka	1070
Genezis kapitalizmu w promyslnosci — Jan Fijałek	1074
A. Hourani, A Vision of History — Łukasz Hirszwicz	1076
The American Past — Zofia Libiszowska	1079
Polska stanisławowska w oczach cudzoziemców — Ryszard W. Wołoszyński	1082
R. Cobb, Les Armées Révolutionnaires — Andrzej Zahorski	1084
H. Scheel, Süddeutsche Jakobiner — Stanisław Salmonowicz	1087
S. Canzio, II Risorgimento italiano — Józef Dutkiewicz	1089
J. Wojtowicz, Narastanie kapitalizmu w rolnictwie ziemi chełmińskiej — Stanisław Nawrocki	1092
Polityczna działalność rzemiosła wielkopolskiego w okresie zaborów — Bolesław Danilczuk	1094
St. Śreniowski, Studia nad prawem i stosunkami agrarnymi Królestwa Polskiego — Tadeusz Mencil	1095
E. Waldapfel, A független magyar külpolitika 1848—1849 — Wacław Felczak	1098
Rusko-polskie rewolucyjne swiazki — Mirosław Wierzchowski	1101
W. Stankiewicz, Konflikty społeczne na wsi polskiej, 1918—1920 — Roman Wapiński	1104
Wł. L. Karwacki, Walka o władzę w Łodzi 1918—1919 — Andrzej Ajnenkiel	1107
B. Dopierała, Kryzys gospodarki morskiej Szczecina w latach 1919—1939 — Jerzy Tomaszewski	1109
A. Więzikowa, Stronnictwo Chłopskie (1926—1931) — Andrzej Ajnenkiel	1111
„Rocznik Białostocki” — Stanisław Frelek	1113
„Małopolskie Studia Historyczne” VI, 3/4 — Stanisław Trawkowski	1117

KRONIKA

Jubileusz Uniwersytetu Jagiellońskiego — Anna Strzelecka	1121
Sesja naukowa UMCS poświęcona 164 dniom Polski Lubelskiej — Adam Witusik	1123
Dyskusja nad IV tomem makiety Historii Polski — A. A.	1124
Zakład Historii Ruchu Ludowego — Alicja Więzikowa	1125
Białostockie Towarzystwo Naukowe — D. F.	1127
III Ogólnopolski Zjazd Studenckich Kół Naukowych Historyków — Adam Witusik	1128
Zgon Edmonda Vermeil — Franciszek Ryszka	1129
Zjazd Amerykańskiego Towarzystwa Historycznego — J. W.	1130
W pięćdziesięciolecie wybuchu I wojny światowej — L. G.	1130

IN MEMORIAM

Roman Grodecki (1889—1964) — Jerzy Wyrozumski	1133
Józef Stojanowski (1884—1964) — Piotr Bańkowski	1136

LISTY DO REDAKCJI

W sprawie pracy <i>Polskie stowarzyszenia akademickie na Śląsku Opolskim w latach 1924—1939</i> — Marian Orzechowski	1138
--	------

TYLKO PRENUMERATA ZAPEWNI REGULARNE OTRZYMYWANIE

KWARTALNIK HISTORYCZNEGO

PRENUMERATA KRAJOWA

Zamówienie i wpłaty przyjmują
← Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw „Ruch”, Warszawa,
ul. Wronia 23, konto PKO nr 1-6-100.020 — Urzędy pocztowe
i listonosze — Księgarnie „Domu Książki” — Oddziały
i Delegatury „Ruchu”.

Prenumerata: roczna 120, — zł, półroczna 60,— zł

Zamówienia przyjmowane są do dnia 15 miesiąca poprzedzającego okres prenumeraty. Bieżące oraz archiwalne numery można nabyć lub zamówić w księgarniach „Domu Książki”, oraz w Ośrodku Rozpowszechniania Wydawnictw Naukowych PAN — Ossolineum — PWN, Warszawa, Pałac Kultury i Nauki (wysoki parter). Egzemplarze archiwalne można nabywać także w Punkcie Wysyłkowym Prasy Archiwalnej „Ruch”, Warszawa, ul. Srebrna 12, konto PKO nr 114-6-700041 VII O/M.

PRENUMERATA ZAGRANICZNA

— Koszt prenumeraty ze zleceniem wysyłki za granicę wynosi o 40% drożej — Zamówienia dla zagranicy przyjmuje Biuro Kolportażu Wydawnictw Zagranicznych „Ruch”, Warszawa, ul. Wronia 23, tel. 20-46-88, konto PKO nr 1-6-100.024.

Les demandes concernant les conditions d'achat de toutes les revues scientifiques polonaises doivent être adressées à l'Entreprise d'Exportation et d'Importation „Ruch”, Warszawa 1, Rue Wileza 46.

Le contenu de prochains numéros des revues scientifiques ainsi que leurs prix sont indiqués dans le bulletin „Polish Scientific Periodicals”, que vous trouverez dans les bibliothèques et grandes maisons de diffusion de presse de votre pays.